

2.

Tiriamieji antitarybiniai lapeliai, laiškai, pareiškimai ir vokai, atžymėti štampos "TEMPI" atspaudais, o lapai su eksperimentiniais Dapšienės Z.A.S. mašinraščio pavyzdžiais - štampos "Pavyzdys" atspaudais.

Ekspertizę atliko dokumentų techninės ekspertizės laboratorijos ekspertė Vinciušaitė Renata, Viliaus, turinti aukštąjį teisinį išsilavinimą ir ekspertinio darbo stažą nuo 1975 metų.

Ekspertė dėl atsakomybės pagal LTSR BPK 88 str. ir dėl baudžiamosios atsakomybės pagal LTSR BK 190 str. įspėta.

T Y R I M A S

Ekspertizei pateikti 603 antitarybiniai lapeliai, su -
daro 13 skirtingų tekstų prasidedančių žodžiais: "Bolševikų par-
tija užtikrina visas teises", "Prakeikti ruskiai, žydopalaikiai
ir lenkinščiai", "Lietuva visuomet buvo ir liks ūkininkų kraš-
tas", "Justai Paleckį, kam meluoja?", "Prakeikti burliokai, neš-
dinkitės iš Lietuvos", "Broliai lietuviai, susirinkę šeštadienį
į tatką", "Gešūžės švenčių demonstracija", "Prakeikti ruskiai,
nešdinkitės iš Lietuvos", "Lietuva-Rėvynė mūsų", "Gražiai ir idkil-
mingai Lietuva pažymės", "Lietuvi, ar Tau negaila", "Su Naujais
metais brangūs lietuviai", "Jaunuoli, pakelk galvą ir apsidairyk".
Visi antitarybiniai lapeliai atspausdinti rašomąja mašinėle per
juodą mašinraščio juostelę ir per juodą bei mėlyną kopijuojamąjį

3.

popierių įvairaus dydžio (18,2x4,5cm, 17x13cm, 18,2x11cm, 18,2x5cm, 18,2x6,5cm, 18,2x 8cm, 18,2x5,8cm, 10,5x8cm, 10,8x 18,2cm, 18,2x8,5cm) gelsvo popieriaus lapeliuose. Visų tirtimų antitarybinių lapelių antrose pusėse pieštuku parašyti sąlyginiai jų numeriai.

Ekspertizei pateikti 7-ni laiškai, prasidedantys žodžiais: "Daktare, su Šv.Kakėdomis", "Brangioji, gavusi siuntinuką", "Daktare, Jums buvo rašyta", "Tamtos žmonai siandieną norėjau pasakyti", "Jau artinasi Vasario 16-oji"(3 egz.) ir vienas pareiškimas į VSK, prasidedantis žodžiais: "Penkis mėnesius dirbau pas Skublicką Vytautą", yra atspausdinti rašomąja mašinėle per juodą mašinraščio juostelę, išskyrus du egzempliorius laiško, prasidedančio žodžiais "Jau artinasi Vasario 16-oji", kurie atspausdinti per juodą kopijuojamąjį popierių. Laiškai ir pareiškimas atspausdinti įvairaus dydžio (18,2x12cm, 18,2x8,4cm, 18,2x8,9cm, 18,2x5,7cm, 18,2x11 cm, 18,2x28,2cm) gelsvo popieriaus lapuose.

Ekspertizei pateikti 8 vokai yra standartiniai TSRS ryšių ministerijos vokai, pagaminti Permės Goznako gamykloje. Kairėse vokų pusėse yra spalvoti piešiniai ir vieta indeksui, dešinėse pusėse - pašto ženklų piešiniai ir adresai. Viršutinėse vokų dalyse yra apvalių stampų atspaudai. Adresai ant ekspertizei pateiktų vokų atspausdinti rašomąja mašinėle per juodą mašinraščio juostelę.

Tirti 603-ųjų antitarybinių lapelių, 7-nių laiškų, 1-uo pareiškimo tekstai ir adresai ant 8-nių vokų, atlikti rašomąja mašinėle.

Ištyrus ekspertizei pateiktą 603 autografinių lapelių, laiškų, vieno pareiškimo į VSK tekstus ir adresus ant 8-nių vo-
kų vizualiai, mikroskopu MBS-2 (padidėjimas nuo 7,5 iki 25^x) bei
atlikus matuojamuosius tyrimus, nustatyta, jog per mašinraščio
juostelę atspausdinti įrašai yra intensyvūs, gerai skaitomi, jų
kontūrai apibrėžti, ryškūs. Per kopijuojamąjį popierių atspausdin-
ti įrašai yra mažesnio intensyvumo arba neintensyvūs. Jų strichų
kontūrai neapibrėžti, ir todėl mažesnio ryškumo.

Atlikus matuojamuosius tyrimus nustatyta:

- pagrindinio mechanizmo žingsnis - 2,6mm;
- mažųjų raidžių aukštis - 3mm;
- mažųjų ir didžiųjų raidžių "n", "u" plotis - 1,8mm;
- mažųjų ir didžiųjų raidžių "m", "o" plotis - 2mm;
- intervalai tarp eilučių - 7,5mm

Palyginus tiriamuosius tekstus su palyginamajam tyrimui
pateikta rašomąja mašinėle "Mercedes" Nr.516179 atspausdintais
mašinraščio pavyzdžiais, nustatytas visiškai pagrindinio mechaniz-
mo žingsnio, mažųjų ir didžiųjų raidžių formos, aukščio bei pločio,
intervalų tarp eilučių sutapimas.

Be šių bendrųjų sutampančių požymių, nustatyti sekantys
sutampančios specialieji požymiai:

- mažųjų ir didžiųjų raidžių "a", "A" padėties eilutės
linijos atžvilgiu: aukštesnės eilutės linijos (1)^x
atžvilgiu: mažųjų ir didžiųjų raidžių "s", "S" padėties eilutės linijos
- mažųjų ir didžiųjų raidžių "l", "L" nukrypimo nuo vertika-
lės linijos: pakrypusios į kairę (3),
- atstumo tarp raidžių "it", "iš", "is", "ir": didesnis
negu tarp kitų raidžių (4),

^x Šiais skaičiais nurodyti sutampančios požymiai fotolentelėje.

5.

- atstumo tarp raidžių "sk", "uk", "nk" mažesnis negu tarp kitų raidžių (5),
- defekto mažosios raidės "o" kairėje pusėje: tiesus štrichas (6),
- defekto mažosios raidės "e" dešinėje viršutinėje dalyje: tiesus štrichas (7),
- defekto didžiosios raidės "D" dešinėje apatinėje dalyje: įlinkęs štrichas (8), (Žr. fotolentelę Nr.1, foto Nr.1, 2, 3, 4, 5, 6)

Visi aukščiau ~~antem-pentys požymiai~~ ^{nuvolyti ženklai} ir specialieji antem-pentys požymiai yra pastovūs, atsispindi visuose tiriamuosiuose ir palyginamuosiuose tekstuose. Šių požymių visums leidžia kategoriškai teigti, jog ekspertizei pateikti 603 antitarybiniai lapeliai, sudarantys 13 skirtingų tekstų prasidedančių žodžiais: "Bolševikų partija užtikrina visas teises", "Prakeikti ruskiai, žydpašaikiai ir lenkiukščiai", "Lietuva visuomet buvo ir liks ūkininkų kraštas", "Justai Paleckį, kam meluoja?", "Prakeikti burliokai, nešdinkitės iš Lietuvos", "Broliai lietuviai, susirinkę šeštadienį į tatką", "Gegužės švenčių demonstraciją", "Prakeikti ruskiai, nešdinkitės iš Lietuvos", "Lietuva-Tėvynė mūsų", "Graziai ir iškilmingai Lietuva pažymės", "Lietuvi, ar Tau negaila", "Šu Naujais Metais brangūs lietuviai", "Jaunuoli, pakelk galvą ir apsidairyk", 7-ni laiškai prasidedantys žodžiais: "Jau artinasi Vasario 16-oji (3 egz.) "Daktare, Jums buvo rašyta", "Brangioji, gavusi siuntinuką", "Daktare, su Šv.Kalėdomis", "Tamstos žmonai siūندیoną norėjau pasakyti", vienas pareiškimas į VSK; prasidedantis žodžiais "Penkis mėnesius dirbau pas Skublicką Vytautą" ir adresai ant 8-nių vokų yra atspausdinti palyginamajam tyrimui pateikta rašomąja mašinėle "Mercedes" Nr.516179.

6.

2. Tikslu nustatyti ar 603-ris antitarybinius lapelius 7-nis laiškus, 1-ną pareiškimą į VSK ir adresus ant 8-nių vokų galėjo atspausdinti kaltinamoji Dapšienė Z.A.S. buvo nustatyti ir ištirti topografiniai ir daktilografiniai požymiai, esantys tiriamuosiuose tekstuose, o taip pat palyginamajame pavyzdyje eksperimentiniuose Dapšienės Z.A.S. rašinio pavyzdžiuose.

603-jų antitarybinių lapelių, 7-nių laiškų ir vieno pareiškimo į VSK tekstuose nustatyti sekantys požymiai:

- eilučių pradžios linija tiesi, nors retais atvejais atekiose eilutėse, pasitaiko vienas raidės nukrypimai į kairę ar dešinę pusę. Eilučių pabaigos linija visur laužyta,
- paraščių plotis iš kairės pusės įvairus nuo 0,8 cm iki 3,4 cm, nustatyti paraščių plotį iš dešinės pusės negalima, kadangi eilučių pabaigos linija, kaip buvo nurodyta anksčiau, laužyta,
- atstumai tarp žodžių vienodi - I intervalas,
- intervalai tarp eilučių kiekviename tekste vienodi (išskyrus keletą lapelių, kuriuose viršutinės eilutės atspausdintos mažesniais intervalais, negu likusios);
- intervalai tarp pastraipų tokie pat kaip tarp eilučių, naujų eilučių, nuotolis nuo pagrindinės eilučių pradžios linijos - 4, 5, 6 intervalai;
- po taškų, kablielių ir kitų ženklų daugumoje yra vienas intervalas. Tais atvejais, kai prieš pavardę ar švenčių pavidinimą yra viena didžioji raidė, arba prieš pavardę ar pareigas nurodantį žodį yra sutrumpinimas ("drg.", "gyd." ir pan.), tai po taško, esančio po raidės ar sutrumpinimo, intervalas nedaromas. Jei

7.

yra autrumpinimas "t.y.", tai po "t" esančio taško intervalas nedaromas;

- jei tarp dviejų žodžių yra brūkšnis, tai iš abiejų jo pusių daroma po vieną intervalą. Tais atvejais, kai brūkšnis yra tarp skaičiaus ir jo pabaiga reiškiančios žodžio dalies (16-oji) intervalai nedaromi. Perkelti žodžius į kitą eilutę, prieš brūkšnį intervalų nėra;

- dažniausiai pasitaikančios daktilografinės klaidos: praleistos arba pašalinės raidės, klaidingai atspausdintos raidės, o taip pat permuštos raidės ar kiti ženklai. Dažniausiai pasitaikanti klaida - vietoj raidės "ė" spausdinama raidė "e";

- klaidos stitašomos dviem būdais: permušant klaidingai atspausdintą ženklą reikiamu ženklu ir perbraukiant klaidingai atspausdintą ženklą įstrižu brūkšniu. Klaidingai atspausdinti žodžiai išbraukiami įstrižais brūkšniais;

- atskirų raidžių ir kitų ženklų intensyvumas tekstuose nevienodas, kas rodo smūgių į klavišus jėgos netolygumą;

- tariamuosiuose tekstuose pasaudota dauguma mašinėlės "Mercedes" ženklų, tačiau naujų eilučių nuotolio nevienodumas, pasitaikančios klaidos ir permušimai, smūgių į klavišus netolygumas rodo, jog mašininkės spausdinimo įgūdžių lygis - vidutinis.

Adresuose, esančiuose ant 8-nių ekspertizei pateiktų vokų yra nustatyti šie požymiai;

- žodis "Asmeniškai" rašomas virš adreso; atstumas tarp jo ir adreso didesnis negu tarp atskirų adreso eilučių;

- atstumai tarp žodžių vienodi - 1 intervalas;

- adresai rašomi dvejopai: pirmiausia nurodant įstaigą ar įmonę arba pirmiausia nurodant gatvės pavadinimą;

- įstaigos ar įmonės pavadinimų: "Precizika", "Raudonasis kryžius", "Pergalė" visi žodžiai rašomi iš didžiųjų raidžių. Šie pavadinimai rašomi kabutėse;

- nuvokiant gatvę vienais atvejais po jos pavadinimo rašomas sutrumpinimas "gt.", kitais atvejais - nerašoma;

- dvigubas namo numeris atskiriamas įstrižu brūkšniu (25/28);

- po taškų esančių po sutrumpinimų "drg.", "vyr.gyd." arba po pirmųjų vardo raidžių intervalai nedaromi;

- klaidos taisomos permušant klaidingą ženklą reikiamu ženklu arba užbraukiant įstrižais brūkšniais;

- smūgių į kleviūsus jėga - netolygi;

- spausdinimo įgūdžių lygis - vidutinis. (Žr. lentelę Nr.1)

Palyginamajam tyrimui pateikti eksperimentinės kaltinamosios Dapšienės Z.A.S. mašinraščio pavyzdžiai atspausdinti per juodą mašinraščio juostelę (3lapai) ir per juodą kopijuojamąjį popierių (8lapai) 35x18,2cm ir 18,2x18,2 cm dydžio gelsvos spalvos 10-tyje popieriaus lapų ir I-me 29,6x20cm dydžio balto topografiniu būdu suliniuoto popieriaus lape. Eksperimentinius pavyzdžius sudaro 6 skirtingi tekstai (po 5-is egz.), kurių keturi padiktuoti tardytojo, vienas - atspausdintas kaltinamosios iš atminties ir vienas - perspausdintas iš laikraščio "Komjaunimo tiesa" bei septyni adresai padiktuoti tardytojo.

Šešiuose palyginamajam tyrimui pateiktuose tekstuose nustatyti sekantys topografiniai ir daktilografiniai požymiai:

- eilučių pradžios linija tiesi, eilučių pabaigos linija laužyta;

- paraščių plotis iš kairės nuo 1,4 iki 3,5 cm. Nustatyti

- paraščių plotį iš dešinės - negalima;
  - atstumas tarp žodžių vienodi - I intervalas;
  - intervalai tarp eilučių kiekviename tekste vienodi. Intervalai tarp pastraipų tokie kaip tarp eilučių. Naujų eilučių nuotolis - 3,4 intervalai;
  - po taškų, kablelių ir kitų ženklų dažniausiai yra vienas intervalas. Sutrumpinime "t.y." po "t" esančio taško intervalas nedaromas. Jei tarp 2-jų žodžių yra brūkšnis, tai iš abiejų jo pusių daroma po vieną intervalą. Jei brūkšnis yra tarp skaičiaus ir jo pabaiga reiškiančios žodžio dalies - intervalai nedaromi;
  - pasitaikančios daktilografinės klaidos: neatspaustos raidės, klaidingai atspausdintos raidės, permuštos raidės. Dažniausiai pasitaikanti klaida - vietoj raidės "ė" spausdinama raidė "e";
  - klaidos atitaisomos dviem būdais; permušant klaidingai atspausdintą raidę, reikiama raidė arba perbraukiant įstrižu brūkšniu. Klaidingai atspausdintas žodis išbraukiamas įstrižais brūkšniais;
  - smūgių jėga į klavišus - netolygi;
  - mašininkės spausdinimo įgūdžių lygis - vidutinis.
- Eksperimentiniuose adresų pavyzdžiuose nustatyti sekantys požymiai:
- žodis "Asmeniškai" rašomas virš adreso. Atstumas tarp šio žodžio ir adreso didesnis negu tarp atskirų adreso eilučių;
  - adresai rašomi dvejopai: pirmiausia nurodant įstaigą ar įmonę arba pirmiausia nurodant gatvės pavadinimą;

10.

- įstaigos ar įmonės pavadinimų "Raudonasis Kryžius", "Pergalė", "Prezizika" visi žodžiai rašomi iš didžiųjų raidžių. Šie pavadinimai rašomi kabutėse.

- nurodant gatvę vienais atvejais rašomas sutrumpinimas "gt.", kitais atvejais nerašomas;

- dvigubas namo numeris atskiriamas įstrižu brūkšniu (22/23);

- atstumas tarp žodžių vienodi ir intervalas;

- po taškų, esančių po sutrumpinimų "Vyr.gyd.", "drg." arba pirmųjų vardo raidžių, intervalai nedaromi;

- smūgių į klavišus jėga - netolygi;

- spausdinimo įgūdžių lygis - vidutinis (žr.lentelę Nr.2);

Palyginus tiriamųjų 603-ųjų antitarybinių lapelių, 7-nių laiškų ir 1-no pareiškimo tekstuose nustatytus požymius su požymiais nustatytais palyginimui pateiktuose eksperimentiniuose mašinarachio pavyzdžiuose (6-se tekstuose ir 7-se adresuose), atspausdintuose Dapšienės Z.A.S., nustatytas sekancijų topografinių ir daktilografinių požymių sutapimus;

- eilučių pradžios ir pabaigos linijų formos;

- pareiščių pločio iš kairės pusės ir naujų eilučių nuotolio įvairumo;

- atstumų tarp žodžių;

- intervalų tarp eilučių tolygumo;

- intervalų tarp pastraipų atitikimo intervalams tarp eilučių;

- intervalų po taškų, kablelių, brūkšnių ir kitų ženklų

II.

buvimo arba nebuvimo;

- daktilografinių klaidų, permušimų buvimo;
- vienodos dažniausiai pasitaikančios klaidos buvimo (vietoj "ė" - "o");

- klaidų taisymo ir žodžių išbraukimo būdo;
- smūgių į klavišus jėgos netolygumo;
- mašininkės spausdinimo įgūdžių lygio.

Palyginus tiriamuosiuose adresuose ant 8-nių ekspertizei pateiktų vokų nustatytus požymius su požymiais nustatytais palyginimui pateiktuose eksperimentiniuose mašinraščio pavyzdžiuose (6-se tekstuose ir 7-se adresuose), atspausdintuose Depšienės ZAS, nustatytas ekančių topografinių ir daktilografinių požymių sutapimas:

- žodžio "Asmeniškai" rašymo būdo;
- atstumų tarp žodžių;
- dvejojo adresų rašymo būdo;
- įstaigos, įmonės pavadinimų rašymo būdo (iš didžiųjų raidžių, kabutėse);
- sutrumpinimo "gt." rašymo arba nerašymo;
- dvigubo namo numerio rašymo būdo;
- intervalų po taškų, esančių po sutrumpinimų ir po pirmųjų vardo raidžių nebuvimo;
- klaidų (permušimų) buvimo;
- klaidų taisymo ir žodžių užbraukimo būdo;
- smūgių į klavišus jėgos netolygumo;
- spausdinimo įgūdžių lygio.

Visi aukščiau nurodyti sutapimai leidžia teigti, jog

kaltinamoji Dapšienė Z.A.S., kurios atspausdinti eksperimentinio mašinraščio pavyzdžiai yra pateikti palyginimui galėjo rašomąja mašinėle atspausdinti ekspertizei pateiktus 603-ais antitarybiniais lapeliais, 7-nis laiškus, 1-ną pareiškimą į VSK ir adresus ant 8-nių vokų.

I S V A D A

1. Ekspertizei pateikti 603 antitarybiniai lapeliai, sudarantys 13 skirtingų tekstų prasidedančių žodžiais: "Bolševikų partija užtikrina visas teises", "Prakeikti ruskiai, žydpalaičiai ir lenkiukščiai", "Lietuva visuomet buvo ir liks ūkininkų kraštas", "Justai Palecki, kam meluoja", "Prakeikti burliokai, nešdinkinės iš Lietuvos", "Broliai, lietuviai, susirinkę šeštadienį į tulką", "Gegužės švenčių demonstracija", "Prakeikti ruskiai, nešdinkinės iš Lietuvos", "Lietuva - Tėvynė mūsų", "Gražiai ir iškilmingai Lietuva pažymės", "Lietuvi, ar Tau negaila", "Su Naujais Metais, brangūs lietuviai", "Jaunuoli, pakelk galvą ir apsidairyk", 7-ni laišukai prasidedantys žodžiais: "Jau artinasi Vasario 16-oji (3 egz.)", "Daktare, Jums buvo rašyta", "Brangioji, gavusi siuntinuką", "Daktare, su Šv. Kalėdomis", "Tamsos žmonai šiandieną ngrėjęu pasekyti",

1-nas pareiškimas į VSK, prasidedantis žodžiais "Penkis menotus arčiau pas skublicką Vytautą" ir adresai ant 8-nių vokų yra atspausdinti palyginamajam tyrimui pateiktą rašomąja mašinėle "Mercedes" Nr. 516179.

13.

2. Kaltinamoji Dapšienė Z.A.S., kurios atspausdinti eksperimentiniai mašinraščio pavyzdžiai yra pateikti palygišimui, galėjo rašomąja mašinėle atspausdinti ekspertizei pateikus 603-ris antitarybinius lapelius, 7-nis laiškus, 1-ną pareiškimą į VSK ir adresus ant 8-nių vokų.

E k s p e r t e

/Inciūnaitė/